

Կ. Պոլսի համար Տարեկան	100 ղլ.
Վեցամսեայ „	55 „
Գաւառացի համար Տարեկան	110 „
Վեցամսեայ „	60 „
Մեծ քիւր	2 ղլ.
Մանկանց մոտ 1/2 մեկ տեղամի համար	
3 ղլ. երկու տեղամի համար 2 ղլ.	

ԼՐԱԳԻՐ

Դուք գտած լրագրաց համարն ծա-
քը խմբագրութեան վրայ է:

Լրագրոյս վերաբերեալ մամուլ կամ որ
եւ իցէ գրութիւն խմբագրութեան
նկի պիտի ուղղուի. եւ մանաւ ծախ
քըն ալ ղրկուիմ վրայ է:

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԱԶԴ

Մեր պատուական ազգայնոց ու
առնաւորներ եւ լուսավոր մասին ցոյց
տուած ընդհանուր համակրութիւնը
կը քաջալերէ զմեզ առաւել եւս ըն-
դարձակութիւն տալ լրագրոյս հրա-
տարակութեան:

Հետեւաբար, յառաջիկայ նոր
տարիէն սկսեալ լրագրոյ շաբաթը
հինգ անգամ պիտի ելնէ. երկուշաբ-
թի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ
հինգշաբթի օրերն այժմեան փոքր
թերթը, եւ չաբաթ օրերն ալ մեծ
թերթը: Այս կերպով կարող կըլլանք
թէ՛ հասնապարհայն դէպքերն ու հե-
ռագրական լուրերն անյապաղ եւ շու-
տով մեր ընթերցողաց հաղորդել, եւ
թէ՛ քաղաքական ազգային եւ ուրիշ
այլ եւ այլ կարեւոր խնդրոց եւ դի-
պաց վրայ ընդարձակ տեղեկութիւն
ներ ու խորհրդածութիւններ հրատա-
րակել, փոյթ ունենալով միշտ, որ լը-
րագրոյս էջերը հատենաբար շահաւէտ
եւ կարեւոր նիւթերով եւ ստոյգ տե-
ղեկութիւններով լցուին:

Այս յօդաբանութիւնը ջանից հետո՛
որք մեր աշխատութիւնը կը կրկնա-
պատկեն եւ ծախքն ալ մեծապէս կա-
ւելցնեն, ընթերցողութեան ծա-
ւալման ալ ըստ կարի նպատակով մը
տաքիւր ըլլալով, լրագրոյս տարեկան
գինը փոխանակ համեմատաբար աւել
ցնենք: Նոյն կը պահենք, որ ըսել է
հարիւրին 30 կիւնցընենք: Այսին պի-
տիւնով տարեկան վճարողները
փոխանակ շաբաթը երեք թերթ ըն-
դունենք: Հինգ թերթ պիտի ընդու-
նին, եւ այսպէս իւրաքանչիւր թիւն
բունալ փոքրերը՝ 20ական եւ մեծը
60 փարայի պիտի իջնեն:

Այս կարգադրութեամբ թափա-
ռական Հրեայի թարգմանութիւնն
ալ փոխանակ շաբաթն երկուքի չորս
անգամ պիտի տանք, որով այն մեծ
եւ շահեկան դրքին թարգմանու-
թեան մնացեալ վեց հատորներն ալ
յառաջիկայ տարւոյն մէջ աւարտե-
լով, ընթերցողներ ազգայնոց անհամ-
բեր հետաքրքրութիւնն յագեցնեն-
լու կարող կըլլանք: Աստուծով:

Այլ ինչպէս լրագրիս ամեն մի
սամբ օգտաւէտ եւ դժուարացիւ ընե-
լու համար բնաւ աշխատութիւն չպի-
տի լինայնէր:

Այստե՛ս ենք որ մեր այս անձ-
նուէր ջանքն ու զոհողութիւնները
պատուական ազգայնոց անհարկու-
թեան չլրկելով, այսուհետեւ ալ
արժանի կըլլանք վայելել այն քաջ-
ցըր համակրութիւնը, որ մեր միակ

նեցունկն ու քաջալերն է եւ պիտի ըլ-
լայ դրաւորական տաժանելի ասպա-
րիկին մէջ:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 30 ԴԵՎՏԵՄԵՐ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

Առանց չարագուշակ համարուե-
լու կրնայ ըստիլ որ նոր տարին եւր-
կեղալի նախազգացութեամբ կ'սկսի:
Արեւելէն կայսրը դեսպանաց ընդու-
նելութեան առթիւ խաղաղասիրական
խօսքեր բառ, ինչպէս որ անցեալ
շաբթու ալ կը գուշակէինք: Բայց
Լաւրոպայի ներկայ նշաններուն մէջ
պակասած բանք խաղաղական յայտա-
րարութիւնները չեն: Հասարակաց
կարծիքն ամեն բանէ աւելի վարան-
ման եւ կասկածանաց ենթակայ ընողը
մեծամեծ եւ ծանր խնդրոց կասկածալի
տէրութեանց անհամաձայնութիւն-
ները, ոմանց փառամուրթիւնը, այ-
լոց վերադարձ անձնասիրութիւնը եւ
ամենուն ալ «խաղաղութիւն խաղա-
ղութիւն» պիտաւրով պատերազմի պատ-
րաստելին է: Ուստիս կը պարծի
ու թիւն հարիւր հազար զօրք միշտ
պատրաստ ունենալուն եւ անոր կի-
սուն չափ ալ 'ի ստիպել հարկին կըր-
նայ հանելուն վրայ: Գերմանիա կըր-
նայ մէկ միլիոն զօրք հանել: Աւստ-
րիա՝ հակառակ իր կրած պարտու-
թեան, եւ թերեւս անոր դարման մա-
տուցանելու դիտմամբ իր զօրաբանա-
կը դրեթէ բոլորովին վերակազմեց,
նորահար զինուոր զինուորեց եւ ներ-
քին պատակարարները դարմանելու
ջանաց, այնպէս որ Հունգարիոյ պաշ-
տօնէից զուլս Մարտի կամը (Եւ-
թի ազգային ժողովին մէջ անցեալնե-
րը կըսէր. «Եւթի որ եւ է թշնամի մը
«միտքը դնէ Աւստրիոյ վրայ յարձա-
«կել, չուտով պիտի համադուի որ
«Աւստրիա՝ Հունգարիոյ օգնականու-
«թեան յեցած, ոչ եւս հիւանդ տէ-
«րութեանց կարգէն պիտի համար-
«ւի»:

Գաղղիա ալ այս զինուորական
կարակերպութենէն դուրս չէր կըր-
նար մնալ, հայտնի է որ Վարձիւն
Գ. շատոնցունէ 'ի վեր (Բուսիոյ
զինուորական կազմակերպութեան հե-
տամուտէր, ինչպէս որ իր գրուածոց
մէջ ալ կարծիքայնած է. բայց Աս-
տովայի պատերազմը ոչ միայն առիթ
տուաւ, այլ եւ դրեթէ անհրաժեշտ
հարկ մ'ալ դրաւ Գաղղիոյ՝ զինուո-
րական դրութիւնը վերակազմելու: Աս-
տովայութեան ընդգիւնդիր մասը
դրեթէ ամենէն առաջ այս պէտքը
ցոյց տալ սկսաւ: Գաղղիա՝ Բուսիոյ
անսկիւղ յաջողութեանց վրայ իր
ազգային ազդեցութիւնը միտաւած
կարծեւրով, եւ յուսացեալ փոխարինու-
թիւնն ալ չստանալով, 'ի խօր խոցուե-
ցաւ, բայց անմիջապէս սուրը պատ-
եանէն հանելու պատրաստուած չէր:
ուստի դարձեալ եւսագուշակ դրօշին
յայթական փայլ տալու գործն ուրիշ

ատենի թողուց: Ասոր վրայ կայսրն
անցեալ տարի զինուորական օրէնք մը
պատրաստել տուաւ, որով ամեն չա-
փահատ դադրեցնելը զինուորու-
թեան ենթակայ կըլլային: Այս ծրա-
դիրն (Օրէնագիր ժողովին ներկայա-
նալէ առաջ հասարակաց կարծեաց
քննադատութեան ենթարկուեցաւ
դաւառապետաց միջոցաւ. սակայն
ազգն այնչափ զոհողութիւնը խիստ
չափազանց համարելով՝ ծրագրին լու-
րեղունեւորութիւն չըրաւ, չեւ դաւա-
ռապետներն ալ փարիզ զրկած տեղե-
կադրերուն մէջ հասարակաց կարծ-
եաց այս տրամադրութեանը թարգ-
ման կանգնեցան: Հետեւաբար առաջին
ծրագիրը եւս առնուելով, առաւել
չափաւոր օրէնք մը խմբագրուեցաւ,
որ չորս հարիւր հազար կանտոնաւոր,
նոյնչափ մ'ալ պահեստի, եւ չորս հա-
րիւր հազար ալ ազգային պահապան
զօրք կը սահմանէ: Այս այս օրէնքն է
որոյ վրայ (Օրէնագիր ժողովը կը վիճի
եւ ընդունելու վրայ է:

Ենթեալ շաբթու նշանակած ենք
այս վիճարանութեան առթիւ զը-
րուցած պատերազմական խօսքերը,
Իրք Գաղղիա լինելու պաշտպանե-
լու համար նոր օրէնքի մը պէտք չու-
նէր. իր վրայ ոչ յարձակող կայ ոչ
ալ իր երկրէն մաս մ'ուղղ. ուրեմն
չկրնար ըստիլ թէ՛ Գաղղիոյ այս զին-
ւորութիւնը միմիայն պաշտպանողա-
կան նպատակաւ է, այլ Լաւրոպայի
գործերուն մէջ իր առաւելու ազդե-
ցութիւնը դարձեալ ստանալու փա-
փաքաւ: Իստովիոյ եւ Գերմանիոյ
միութիւնները, անհնար է ժխտել,
դադրեցան մէկ մասին աւագը փուշ
եղած են, եւ ամէն առաջ կուգայ
Պապին աշխարհական իշխանութեան
համար ծագած անբնական սեյն եւ
Աւստրիոյ դրեթէ իրօքմանման պատ-
ճառ ըլլալէ ետեւ՝ անոր հետ համա-
ձայնութիւնը:

Հոռի խնդրոյն մէջ Իստովիոյ,
Գերմանական խնդրոյն մէջ Բուսիոյ
Լրեւելեան խնդրոյն մէջ Ռուսիոյ
քաղաքականութեան դէմ կը ճգնի
Գաղղիա, եւ Պապը Աւստրիան, Բու-
սիա եւ ուրիշ տէրութիւններ ալ իրեն
համակարծիք եւ գործակից կը դնէ:
Այս տարրերն իրարու պիտի բախին
թէ ոչ: Լաւրոպա այսօրուան օրս այս-
երկայարանութեան մէջ տեղը տա-
տանեալ մնացած է, եւ հազիւ թէ
պահ մը կը հանդարտ բարեգուշակ
նշաններով, նորէն շարագուշակ նը-
շանները վրայ կեննեն եւ պատերազ-
մի շշուէն առաջիկայ դարման մօտա-
լուս կերեւցնեն:

Փարիզի եւ Լաւրոպայի մեծ կեդ-
րոններուն մէջ սրտատանջութիւնն
այն ատիճան տիրած է որ դրամա-
տէրներէն ոչ ոք կը համարձակի կա-
րեւոր գործ մը բռնելու, այլ բաւա-
կան փառակալ ըրած կը համարի երբ
դրամադրուին ապահով տեղ մը դրած

ըլլայ: Պանքային միջերանցներն աւանդ-
դրուած դուրաներով կը լցուին եւ
գործերը կը դադրեն: Այսպիսի պա-
րագայից մէջ լրագիրներն ալ ամեն
կողմանէ բռնկելու վրայ եղած հուրը
կարծարծեն եւ միտքերը յուզմամբ
եւ շիտիւր կը լցնեն:

Ռուսիոյ տէրութիւնը տեսնելով
որ Գաղղիա Բիւրիտի վրայ ըրած յայ-
տարարութենէն ետեւ բոլորովին մէկ
կողմ կը քաշուի եւ Բեդրապուրիկ
արքունեաց տուած խոստումը լրա-
ցած կը համարի, դայրացիկոս դիւրք
մը կը բռնէ: Արշալոյսի իշխանը որդէս
թէ՛ ապացուցանելու համար որ Գաղ-
ղիա իր կանխաւ յանձն առած Ռու-
սիոյ համաձայն դիւրք թողուցեր եւ
ստոր վերաբերեալ վերադառնալան թըղ-
թակցութիւնները դեղին Տեղադիր
մէջ չէ հրատարակել, իր դիւանատան
գրողները կը բանայ եւ երկու տար-
ւոնէ 'ի վեր Արեւելեան խնդրոյն նը-
կատմամբ Ռուսիոյ տէրութեան դեւս-
պանական թղթակցութիւնները կը
հրատարակէ:

Մտաւորաբար է որ Ռուսիոյ ոյս
հրատարակութիւնը խիստ մեծ կարե-
ւորութիւն ունի: Պատասխանատու
կառավարութիւններն իրենց պաշտո-
նական գրուածները կը հարկադրին
խորհրդարանին եւ ազգին ներկայա-
ցնել, որպէս զի կարեւոր գործոց վը-
րայ պէտք եղած բացատրութիւնները
տան, եւ ազգն ու աշխարհ ալ զա-
նոնք իմանայ: Բայց Ռուսիա բացար-
ձակ կառավարութիւն մ'ըլլալով այս-
պիսի համարներ չունի տակը: Ուրեմն
պատճառ մը կայ, եւ այս ալ չկրնար
փոքր ըլլալ, որ Արշալոյսի իշխանն իր
բոլոր գաղտնիքն այսպէս կը մերկա-
նայ, Այս պատճառը կրնայ ըլլալ
Գաղղիոյ քաղաքականութեան փոփո-
խութիւնը ցոյց տալ. բայց կրնայ ըլ-
լալ նաեւ որ Ռուսիոյ ազգային կար-
ծիքը գոհ ընելու համար տրուած բա-
ցատրութիւն մ'է Արշալոյսի իշխանին
կողմանէ որպէս զի ինքընք արդարա-
ցնէ. — քանզի պէտք չէ մոռնալ որ
Ռուսիոյ մէջ ազգային բուռն ձկտում
մը կայ Արեւելեան ողջաց միութիւ-
նը քաղցընելու եւ Արեւելից Հոյն եւ
Ալաւ քրիստոնէից անկախութիւնը
ձեռք բերելու: Այս պատճառէն յա-
ռաւ կուգան Ահապատանի մէջ առան-
ձին ազգայնութեան եւ կրօնի մը
հետքը ջնջելու համար եղած բուռն
ջանքերը, եւ ուրիշ կողմեր ալ մանա-
ւանդ Աւստրիոյ եւ Տաճկաստանի
սլաւներուն եւ յոյներուն համար ցոյց
տրուած հակասական աղատամուտ-
թիւնը: Ռուսիոյ կառավարութիւնն
այս ազգային հոսանքին այնչափ հե-
տեւելու պարտաւորուած է, որ մին
չեւ իսկ գաղղիներէն լեզուն, որ
Ռուսիոյ արքունեաց եւ արքունակա-
նութեան ալ ամենէն աւելի գործա-
ծած լեզուն էր, պաշտօնական թըղ-
թակցութիւններէն արտաքսուելով,
ուստական կամ որ նոյն է սլաւոնական լե-

ձեռքը առնելով արդիւնաւոր կերպով կըր- նայ զործածութիւնը. ուստի պէտք չէ որ քեզի դարձնենք. Աստի կ'ընենք ըսելով ալ ըսելով, առնելով կամ առնելով տէրն այսպիսի խօսքեր կընդունին, և արդարեւ թիւնն ալ այսպիսի չնչն պատճառանոց անհաճ կ'անհաճ իրա-ւունքի տէր կը դնեն:

Գործաւորն է որ մինչև այս օրս աղքատներու և ուսումնարաններու հա- մար դործնապէս մեծ խնամք մը չտա- նող անձինք, մէկէն 'ի մէկ' աղքատներն ու ուսումնարանները հոգալու կընեն երբեք իրենց ձեռքն չընծա հասոյթին տէրն իր իրաւունքը կը պահանջէ. Աս- սիկա այնչափ յայտնի հակասութիւնն է, որ վրան խօսքն անգամ աւելորդ է:

Մնացեալը զաւշարթ:

... խմբագիր:

Ազգայնական արեւմտահայ տեղի մը շնորհէ հեռակալ յորդանան ձեր ար- ժանագործ լրագրոյն մէջ:

Մեն գէտք կամ արեւմտահայ տեղի մը պատճառ է որ ծաղում ունի. «Գորա- շէն տուն մը յանկարծ կը կործանի ա- ռանց գետնաշարժի» — Դարաստապետին տնտեսական ձեռքն հեռակալն է. Տա- նապարհին մարդ մը քաղաք տուն կը յայտնի կը մնայ. — Երբեք տունն է պատ- ճառ, և այն և այն. «Գործէս ազգի մը պատճառ» մնայ մ'ալ շատ անգամ տնտեսական անխելամ աղանդութե- նէ մը կամ անտնտեսական թեմէ կընայ յառաջ զաւշ, որուն յետոյ դարձան տարուին ալ մեծ գծով արեւմտահայ տ- առիկ կուտայ:

Մեն ազգային կարեւորք և ինչք հասարակութեան ստացուածքն են, հեռակալն անոնց անտնտեսական աղ- աղքէն առանձնաւոր ազգային գործակա- ներու տեսչութեան ենթակայ է. Առ- լինն տնտեսութեան ենթակայ կը ձգել մօտ օրերս մեր հոգովեալ աղանդի եղբայր ազգային տնտեսականութեան և կարեւա- ծոց մասին պատահած դեպքերը, որոց առաջին տնտեսական համար տունն ջանք և աշխատութիւն 'ի դարձ կը դրուին հայրենասիրական գործի եւ անհոգի վառ- եալ համազգեստ կ'աղանդէ. Ինչ է պատճառը որ հակառակ ընդհանուր քաղաքական օրինաց, յիշեալ տնտեսա- կանութիւններն ազգային վարչութեան տնտեսական զգուշելով. Հոգովի Ս. Մ. Թոմին իրաւասութեանը ներքե կը ձգուին, և այսպէս ազգային իրաւունքը զոհ կըրնան:

Երբեք կարեւոր հանգամանքներ կան որովք ժողովուրդ մը ազգ կը կազմէ. Եւս հանգամանքներն են՝ կրօնը և աղ- զայնութիւնը:

Երբեք անհոգի իրենց ազգայնութեան հանգամանքը ջնջել մտարեք ինչ Սի- թէ խմբովին կրօնափոխութիւնն աղ- զութիւնը կընայ անհեռացընել. Երբ- նը գործադրարար պատահեր է՝ թէ և մատուր իւրք՝ մեր հոգովեալ աղան- աղքայնոց միասնութիւնն:

Եւր 1830ին կայսերական կառա- վարութիւնը հռիփտաբար հանդի- եաց արաւոնութիւն շնորհէ որ իրենց գաւառած կրօնը համարձակապէս պար- տեն և մատուար վարչութիւն մը ու- նենան, քանի մը մոլորեալ և աղքատ- եաց զուլաններ, անհամաձայն կայսե- րական հրովարտութիւն, նա մատուարը հակառակ բնական օրինաց, ջանադրին հիմնովին անջատել ու հեռանալ իրենց համարին լուսաւորական եղբայրնե- րէն, և ազգայնութեան հեռքն ան- դամ իրենց վրայէն ջնջել. այս աղքատ-

կան բարձրագոյն, հայ ժողովրդեան բա- ժանեալ մասը՝ Սիւրբ Երեմիայի աղք. յորդանանը ուղեցին, և ազգայնութեան հիմնական օրէնքն արհամարհելով իրենց նորահաստատ Պատրիարքարանի կնիքը «Սիւրբ Երեմիայի» միւլէթը քաղեցին. և մինչև այսօր նոյն կնիքը կը գործածեն. Արեւմտահայ տեղի մը զաւշարթ ալ գտնուին անձինք, որք տնտեսութե- թէ իրենց ազգայնութիւնը բարդացու- նող տարրը քաղաքականութեան զուրկ զուտ կաթիլով թիւն է, բարձրագոյն գային իրաւանց անտնտեսական ալ լու- լորովին յիշեալ կրօնական վարչութեան ձեռքը յանձնել, և այսպէս ուղղակի մասին տաղանդ պատճառն է. Բայց մեզ, կարմանալին այն է, որ բարձրագոյն հայ լրագրարարն մնայ, եղբայր եղբայր և ըսելով կը ջանայ մեր հոգովեալ աղան- աղքայնոց մէկ մասին ազգայնական եւ անհոգի մարդ, և ազգային իրաւանց պատահած դեպքերը արմատացուցել:

Հաւաստի տնտեսական տնտեսական և անտնտեսականութեան յաւաք արեւ- սիքը. Բայց դարձեալ պէտք է յու- սանք որ ազգային իրաւունքը չկորցնե- լով, բարեխաղ տնտեսական 'ի սրբա- բանէ շնորհած ազգային վարչական ար- աւոնութիւնը կը վերահաստատուի. և ազգայնական համազգեստը ջանքն ու բարձ- ձանքը յաջողութեամբ կը պահուի յո- գուտ ազգայնութեան և 'ի պատիւ այն աղ- նուախած անձանց, որք թէ և կրօնա- մեղքեալ քաղաքական են, չայլայ և Բար- մայ գիւցապահան արեւմտահայ իրեն առ- կաւին իրենց երակայ մէջ:

Մեզմ և այլն:

23 դեկտ. 1867

Պ. Գ. Պ.

Ե. Ջ. Գ.

Մեր արդոյ բաժանորդներն ա- նոնք որ գեռ իրենց բաժանորդագրու- թեան զինը չեն վճարած, կողալենք որ այս քանի մ'առաջ մէջ վճարելու բա- րեհաճին, որպէս զի դարձական տեղու- թեան ազատ մնալով կարենանք ան- դորր մտք մեր խմբագրական պարտու- կանութիւնն ըստ արժանեղի կատարել:

Ե. Ջ. Գ.

Պ. Յ. Մարգարեան և Պ. Յ. Գալաֆեան հայ դրամաւորք կը ծա- նուցանեն թէ «Կատուելի կարծապե- տաց զիւրութեան համար վարդ» կրօն- կի՝ իրենց խառնութեամբ պիտի բանան. Առ- նին գաւառական ընծայու գրքեր և տեա- րակներ, ընտիր գուռաւոր պատկերներ և ինն տեսակ օրացոյց արժան գնելով:

Բանցմէ զատ, Պ. Յ. Գալաֆե- ան կը ծանուցանէ թէ Երամեան օ- րացոյցին երկրորդ և յաւելուածով տը- պագրութեան գինը 100-էն 60 վարայի իջուցած է:

Թ. Ա. Տ. Ռ. Ն.

Ենցեալ ուրբաթ զիշեր Պ. Ռ. Սեւեթեանի հեղինակած «Կործա- նումն Ոսթրիական թաղաւորութեան» անուն ազգային թատերադրութիւնը ներ- կայացաւ. Կատուելի թատերին մէջ:

Աւարտութեամբ տեսանք որ աղ- զայնոց խառնութեան մը գինած էր այս ազգային ներկայացման հանգի- տարեան ընթացք, այնպէս որ տոմարները բոլորը ծախուած և օրէկանները լեց-ւած ըլլալուն շատերը ներս չկրնալով մանկեալ գարձան. Կայն իսկ եւրո- պական ամենէն հաշակաւոր խաղե- լու ներկայացման առթիւ այսչափ բաղ- մութիւն տեսնուած չէր. Եւս նշանը կարողացանք թէ հայերն արեւելի կը- դան ազգային ներկայացման յարգը, և հանդիսին մէջ (մէկ քանիներու ան- կարգութեան ներքին) բոց առեալ) 'ի'նչ եւ անհոգեւոր ազգայնութիւն կընեն իր վը-

լայ այն կետերը՝ որք իր հայրենասի- րութիւնը կործարծեն կամ Հայաս- տանի յիշատակները կարծեցընեն իր սրտին մէջ. Չանցաւ այնպիսի խօսք և գործ մը որ կամ վստահութեան կամ փառութեան մասին հայ հանդիսատես- ներն անտարբեր թողու, և այս նկատ- մամբ թէ՛ հեղինակը և թէ՛ դերասան- ները լիարժեք ծախարարութիւններ վատարկեցան:

Ար շնորհաւորենք Պ. Ռ. Սե- ւեթեանին իր թատերական բանաստեղ- ծութեան մէջ ըրած յառաջդիմու- թեան վրայ. Տարակոյս չունինք որ թա- տերասէր ազգայինք ալ մեր կարծիքէն են. իրենց ներկայութեամբ միշտ պի- տի քաջալերեն «Վ» արդարեւ և Ար- ծանունն Ոսթրիական թաղաւորու- թեան 'ի' նման ազգային ընտիր թատեր- դրութեան հեղինակը, որ իր գործե- լովն արդէն հայ հասարակութեան հա- մակրութիւնը գրաւած է:

Կրտսեանի ներկայացման մէջ մասնաւոր նշանակութեան արժանի են Պ. Երամեան, որ ծերունի հայ զօ- րապետ մը կը ներկայացընէր, և Տիկին Կրտսեան, որ Հայոց թագուհւոյ զը- խաւոր դերը կը խաղար. Երկուքն ալ իրենց դերասան հասարակութեան ի- րենց ստացած համարաւոր սուտ չհա- նեցին. Պ. Երամեան հակառակ իր երկրասարգութեան ծերունեայ դերին մէջ ալ կըրցաւ յաջող. Իսկ Օր- լը. Փափաղեան մեծ յաջողութե- թեամբ ներկայացուց իր դերը, և մա- նուանք ուրախեալ գորապետ խոյն- զերու մասին մէջ:

Աւարտութիւնը հայկական երեկոյթը գործադրարար բաւական կը խանգար-ւէր բազմութեան մէջ սարգած քանի մ'անկարգութեամբ, որք ուրիշ աղքատ թատերներու մէջ ալ կընան երբեմն պատահել. Արթուրեան պիտի թիւ- նը թերեւ կրնայ խառնադրամին կար- ծեցընել տալ որ թատերին մէջ ալ ներքե է հասարակ օրծարանի մը մէջ երած ձայներն ու շարժումներն հանել. բայց այսպիսի մասնաւոր շարժումները հանդիսականաց ընդհանուր և կիրթ մտքը շուտով կարգելուի՝ լուսութիւն հրամայելով. Բանի մը պահատութիւն- ներ ալ, որք բաւական ծանր կրնան համարուիլ, թատերին տիրայ և ներ- քին սպասաւորաց քով կային. Բայց թատերին կամ պանդխտի աէր մը և ի- րեն սպասաւորները հասարակութեան մը հետ բարդաւորով՝ կրնանք ըսել թէ չնչն մարդիկ են, որոց յանդիսութեան գէմ արդէն քանի մը հայեր Լա- թիւնքին միջոցաւ բողբոջած ալ են:

Եւս ամենայնիւ ուրբաթ առաւ- երեկոյթը հասարակ զարձեւը, որ հայ հասարակութիւնն ընտիր ներկայացման ծաղակը կ'աղայ և կը քաջալերէ. և քանի որ այս քաջալերութիւնն ըլլայ, հայերն աւելի գեղեցիկ և կարգաւոր ներկայացուցանք տեսնելու յոյսը կը- նանք ունենալ:

Հեռեւեալ նամակը՝ որ ազգային սի- րելի բարձրաստիճան եկեղեցական մը գրած է, կարեւոր և բերկրաւ թիւ տե- ղեկութիւններ կը հայորդէ մեզ, որոց վրայ մեր խօսքերն յաջորդ թուոյ մը կը թողնենք:

... խմբագիր անօրէն Մատիս պատ-ւական լրագրոյ:

Ենցեալ ուրբաթ օր մեր վարժա- րանին տարեկան հայրենիք քննութեան ներկայ գտնուել էք ուրիշ քանի մը ուսումնական յարգելեաց ընկերակցու- թեամբ. կը վախճալէն նոյն օրն հոն գըա- նուելով անձամբ շնորհակալութիւն տալու յայտնել, բայց ազգային ամենակարեւոր պէտքի մը համար Վստիպարութիւնը պիտի մեր համար Հօր հետ նոյն օրն ու- լիշ տեղ մը գտնուիլ հարկ լինելով՝ կը խնդրենք որ նոյն շնորհակալութիւն-

ներս պիտի ընդունիլ և միանշանայնե հայորդել բարեհաճիք նոյն յարգելե- եայն որ հաճեցան ձեռք հետ խրատու- սել Ե. Կրտսեան Շանաղարեան սա- նունքը:

Մինչդեռ մեր վարժարանին տարե- կան հարցաքննութեան կըրեցինք միւլ- թարութեամբ անոր ազգային Հայաս- տանեայց Ս. Եկեղեցւոյ և ազգային մա- տուցանելիք ծառայութեան յիշատա- կաւ, ահա յանկարծ բոլոր հայ սրտե- լու բերկրութիւնն պատճառող առե- տարեր զիր մը հասաւ ինձ Փարիզէն Մեծ. բարեկամէս Եւստաւաստու- աղա Տ. Նուգէն գրուած, նոյն գրոյն հետ նաեւ երեք սնտուկ գիրք, զորս Վ. սեմ. «Կրտսեան փառան դպրոցին կը նուիրէ. Թողովուրդի պատեհ առթի» գա- լուս ամենէն նշանաւոր հայուն, հաճ- ձարով քան ընչեւք իշխանին, քաղա- քաղութեան տիւրմբին առաջին բարձրէն մէկը գրաւորին և ազգային լուսաւորութեան համար մեծ գոհա- զործողին, միով բանիւ ոսկին շատ մեծ և հարստութիւնն առաջնոր կո- խող ազգային այս քանի մը տար-ւան մէջ միայն իմ ձեռամբ ըրած մե- ծագործութիւնները ներթողելու քաղ- ցըր և անհրաժեշտ պարտականու- թիւն, կանցնիմ նոյն իսկ նամակին այն խօսքերուն, որովք մեր սիրելի յարեւա- մը կը բացատրէ թէ ինչ են այն սրն- տուկները:

«Գրեանքք արդէն ընդունած էք Ֆիլիպպիան, զօգովկարմիր, մեքենա- զիտութեան և երկրաշարժութեան գոր- ծիքներն արդէն առնուած են, սնտուկ- ներու մէջ տեղաւորուած, և քանի մը օրէն ձանրայ կընեն, Վ. սեմ. Գրի- դոր է Գրեանի Երաթօնեան ամեն հոգը և ընտրութիւնը անձամբ և ազգային բար բրաւ, և Վ. սեմ. Կրտսեան փա- շան ալ առատաձեւն ինտոք և 'ի յա- ռաջալինութիւն վարժարանի սիրով ծախքն տուաւ. Գործիքներուն զըն-ւածքը 4600 Ֆրանքի հասուց, բայց 6000 Ֆրանքէն աւելի արժարութիւն ունին, և դպրոցի համար ըլլալուն նը- կատուելիքներով և խնդրանք խնայ արժան առնուեցան. — Վ. սեմ. Կրտ- սեան փառան մեծ տնկալութիւն ունի վարժարանի վրայ, և ըրածին վրայ շատ գոհ ու միւլթարեալ է. Իր գո- հունակութեան իրր ուղղացոյց՝ հեռե- եալ գրեանց ընծան ալ ընդունեցէք, որոնց Բօնեմանը ներկայիս մէջ կը գըա- նէք. Եւս գրեանց վրայ բացատրութիւն մը թերեւ Սրբալուսութեանդ աւելորդ չընենայ. Եւր գրեանց որ՝ հայասէր և հայապէս Մօսկիտ անկրաւ գրադէ- տը՝ որ արդէն բաւական անուն ստացած է Վիլիլիա ըրած ձանրոյր ու թիւնովն ու մեր ազգին վրայ մինչև ցայժմ հրատա- րակած քանի մը գրքերով, շատ բաղ- ձանք ունեցաւ հայոց պատմագիրները թարգմանութեամբ եւրոպացւոց ձան- ցընել և այնու մեր ազգին ալ կարե-ւարութիւնը հասկնել. Եւս ձեռնար- կութիւնն 'ի դուրս հանելու համար շատ նորաստեղծութեան պէտք կար. Գրեանի նորաստեղծ ըստ իմիք ազգասէր փառանիս նուիրեց:

Հաշակաւոր Տիտոս տպարանագե- տը տպագրութեան գիւրութիւններ ար-ւաւ. ընդհանուր կը թուի թեան պաշ- տօնեան Մօսկիտ Տիւրիլի 200 օր- նակ ամեն հատորէն խօսադաւառու- տեղութեան չգրատուներուն համար. ազգասէրք անոնք թարգմանութեան ձե- ռնտուութիւն խօսադաւառ, և ահա այս- պիտի գործակցութեան տարեկանով Գժո- զովածըջ հին և նոր պատմագրաց հա- յոյց անունով հրատարակութիւնը տպուելու սխաւ, որուն առջև հասա-ւր 150 օրնակ երեք սնտուկի մէջ գըա-ւած՝ մեր խորհրդով Վ. սեմ. փառան վարժարանի կը ըսկէ, որպէս զի որ- չափ հար է ծախուի, և արդիւնքը

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԴՐՈՑ
Կ. ՊՕԼԻՍ ՋԻՆԵԼԻ ԽԱՆ